

Др Драгана М. Ђорић, доцент
Универзитет у Новом Саду
Правни факултет у Новом Саду
D.Coric@pf.uns.ac.rs

ТРАГОМ РАСПРАВА О УНИФИКАЦИЈИ ЈУГОСЛОВЕНСКОГ ПРАВА У ПРВОЈ ПОЛОВИНИ 20. ВЕКА – УЛОГА ЈЕЗИКА И НАРОДНОГ ДУХА У НОМОТЕХНИЦИ*

Сажетак: Леон Гершковиц је сматрао да добар и mudar њисац ѡрои-са (не мислећи ѡри ѡом на формалног законодавца који сироводи део евен-ѡуалних измена и усвајање ѡрои-са) мора да ѡседује следеће вешѡине: „широко оиѡије ѡравно образовање; ѡзнавање нашег друѡиѡвеног сисѡема, ѡзнавање ѡравног сисѡема (ѡозиѡивног, важеће); ѡзнавање свих обласѡи ѡрава, не само одређене обласѡи ѡрава у којој се сѡрема иновација, ѡзна-вање ѡравне и судске ѡраксе; ѡзнавање ѡособне ѡравне ѡерминологије и ѡермина; вешѡину ѡјмовне аѡсѡрације; ѡзнавање ѡравних и друѡиѡвених чињеница, сѡособност ѡроверавања чињеница, као и најредну ѡисменост¹“. Уѡраво ѡа сѡособност ѡјмовне аѡсѡрације, заједно са најредном ѡисме-ноѡћу ѡисца ѡрои-са, јесу ѡредмеѡ овог рада. Иако је сѡварање ѡрава виѡе-фазни ѡосѡуѡак, уѡраво ове две вешѡине и ѡихову ѡрмену налазимо у свакој фази. Сѡособност аѡсѡраховања виѡе ѡјединачних случајева до нивоа оиѡиѡсти која је довољно оиѡиѡа да може да обухвати и друге, будуће мо-ѡуће сличне случајеве, али и довољно јасна и ѡрецизна да не даје ѡуно ѡросѡо-ра различѡим другачѡим схваѡањима или евенѡуалним злоуѡѡребама – ѡа и ѡаква сѡособност аѡсѡраховања се доводи до саврѡенсѡва кориѡе-њем исѡравних, ѡравилних и језичких ѡрихваѡљивих конѡрукција. Досѡиѡи

* Чланак представља резултат рада на пројекту „Правна традиција и нови правни изазови“, који финансира Правни факултет у Новом Саду, и део је шире расправе којом ће се аутор бавити током свог петогодишњег истраживачког рада.

¹ Леон Гершковиц, „Основни проблеми система и метода израде прописа“, *О изради ѡравних ѡрои-са. Маѡеријали са Семинара о основним ѡроблемима сисѡема и меѡода израде ѡрои-са, које је ѡрганизовао Секреѡаријѡ Савезног изврѡног веѡа за законодавсѡво и ѡрганизацију*, Београд, 11-22. маја 1959., 20-23.

и такав ниво језичког савршенства значи проћи дуг пут, пошолчан добрим мерама задржавања националног духа, језичког пајриоизма, логичког смисла и закључивања и шћо прецизнијег оживољворења мисли исица норми.

Кључне речи: народни дух, пројиси, језик.

УВОДНЕ НАПОМЕНЕ

„У праву је потребно правно да се резонује, али изгледа нам да у правном резонувању не треба претеривати“², писао је **Љ. Радовановић** 1924. године. Као друштвена наука, право је зависно од друштва, друштвених односа и феномена – они су свакодневна стварност која диктира праву његов садржај. Право може евентуално осликавати будућу, жељену, бољу верзију друштва које га примењује, те једина разлика између друштвених прилика и садржаја права може бити у том делу. Правна теорија, наставља Радовановић,“ ма колико била савршена, не може бити тачна ако не одговара стварним прилика друштвеног живота“³. Наведено је почетни проблем *законописца* – јер све те нијансе стварног живота треба апстраховати и преточити у адекватан, разумљив језички израз, који претендује на сопствену дуго-трајност.

По мишљењу овог аутора, законодавна власт карактерише државу и израз је воље државе и вредности које жели да заштити. Потреба за доношењем закона има два извора: промене или новонастале другачије друштвене околности које нису нормиране правом, или вољу и намеру држава⁴ да „известан предмет треба регулисати, или спречити, или у извесном правцу упутити“⁵. Правна свест народа се спорије формира; самим тим држава тумачи са својих позиција ту правну свест и захтев народа на начин на који она мисли да је потребно, те регулише друштвене односе спрам сопствених приоритета. Може се десити да држава не разуме довољно захтев народа за неком променом, или да исти намерно занемарује. У том случају, правна свест народа као адресата и крајњих „корисника“ неких правила понашања се умањује, јер се не идентификују са правилима која им се налажу.

---

² Љубомир Радовановић, „Законодавна власт и њене функције – како бива доношење закона, *Архив за правне и друштвене науке*, 1/1924, 47. Напомена: Име аутора је у оригиналном чланку наведено у скраћеном облику, као Љуб. Радовановић. Уз помоћ управнице Библиотеке Правног факултета у Новом Саду, Радмиле Дабановић, до пуног имена смо дошли претрагом COBISS базе имена аутора, те јој се овим путем захваљујемо на помоћи.

³ Љ. Радовановић, 47-48.

⁴ При чему треба и формално разликовати законодавца од законописца, иако обоје раде у име и за рачун државе.

⁵ Љ. Радовановић, 398.

Законодавна власт није пука власт само доношења закона, иако се у јавности и тада (у првој половини 20. века) и сада тако посматрала и дефинисала њена улога. Она је истовремено и власт ослушкивања воље народа, јер на крају, закони се доносе због грађана и регулисања односа у друштву. Законодавна власт такође није ни пука техничка власт, већ мора бити и дубоко мисаона, промишљајућа, у циљу што бољег, језички прецизнијег изражавања мисли, заповести и хтења, како народне, тако и своје воље. Пожељно је да језички уобличено правило буде у писаној форми, јер се тиме обезбеђују начело правне сигурности (записано је тешко променљиво и може се интерпретирати само написани текст, не интерпретација нечег што се чуло па другачије разумело) и начело правне једнакости – тачније – правила важе једнако према свима и санкције ће бити једнако примењене према свима, без обзира да ли су им саопштене или не⁶. Доступност правног текста широј јавности је учињена његовим објављивањем, а ова претпоставка да се у неком моменту сви адресати сматрају обавештенима о садржају прописа, је необорива.

Питање језика у праву није само правно нити само лингвистичко питање, оно је и историјско, политичко, социолошко и филозофско питање. Право је у језику, односно „без језика нема права“⁷. Језик даје живот праву, психичким актима који без њиховог саопштавања, остају на нивоу обичних мисли, које остају несазнате, несаопштене, непознате. Стварање права јесте бескрајно креативан процес, али суочен са препрекама као што су : схватање права уопште законописца, његово познавање матерњег и неког другог језика (посебно ако се имплементира решење из страног законодавства), познавање домаћег права и првенствено принципа домаћег права као и компаративно-правни приступ одређеној материји. Из наведенога произилази да стварање права и даље јесте креативан процес, али не толико лепршав и слободан као стварање других писаних дела⁸ – књижевних, на пример. Сваки пут када законописац посегне за неологизмом, или страном речи непреводивом на матерњи језик, њему се приписује мањак језичког, политичког, историјског и другог патриотизма. Још су старији аутори сматрали да се на такав начин „народ потчињава туђој култури и губи своју самосталну вредност, претварајући се у етнички материјал за тај туђи културно историјски тип“⁹, а да се

⁶ Маријана Пајванчић, *Правно нормирање*, Универзитет у Новом Саду – Правни факултет и Адвокатска комора Војводине, Нови Сад, 1995, 32-33.

⁷ Драгиша Дракић, „О стилу језика закона“, *Зборник радова Правног факултета у Новом Саду*, 1/2012, 371.

⁸ Можда језик права јесте „немаштовит, сувопаран и шкрт“, али је то нужност права, јер оно мора бити лишено емоција, и садржавати само правила, заповести, санкције. Право није ту да живот учини лепим, бајковитим, већ бољим и уређенијим, за шта је свакако потребно уложити доста труда, знања, времена, воље и свести. „Вид.“ : Д. Дракић, 2012, 374-376.

⁹ Г. Демченко, „Закони историјског развитка културе и права. (Педесетогодишњица једне знамените књиге)“, *Архив за правне и друшћивене науке*, 4/1924, 448.

ретки осмеле кренути другим путем, „идући за позивом Бога, свесни своје моћи и снаге, и самостално раде свој велики посао“¹⁰, те стварају сопствено, оригинално право.

Посматрано са овог аспекта, садржина воље државе¹¹ приликом креирања неких правних правила је (скоро) мање битна од канала којим се та иста воља саопштава и језичких конструкција које су том приликом коришћене. Та воља, углавном преточена у заповест са претњом казном је основни начин исказивања намера државе: које вредности промовише и штити и шта сматра мање или више друштвено непожељним понашањем. Та воља је заправо и приказ власти државе и њеног ауторитета, који сходно принципу *competenz – competenz* утврђује сама за себе, у границама које она сама себи постави.

Посебно је у другој половини 20. века био изражен посебан покрет језичког патриотизма, како смо га раније већ у нашем раду и назвали. Захтев да се изврши што бржа унификација права нове државе, настале после Првог светског рата је више био политичке него правне природе. Унифицирано право је доносило нову нит јединства, која је измицала Краљевини Срба, Хрвата и Словенаца, а касније Краљевини Југославији, и поред свих свечаних прокламација којима су изразили своју јасну мисао о стварању заједничке државе. Међутим, све државе и њихови народи, деценијски и вековно живећи под јармом других држава и народа тешко су прихватили одвајање од нечега већ познатог а истовремено и тежили новом, заједничком, искључиво словенском. Унификација права (било оно цивилно, „јудицијелно“ или кривично) је остајући све време политичко питање, све више прерастала у језичко, национално и идеолошко питање, а потреба за стварањем јединственог правног простора је постала полигон за различита теоријска, историјска, идеолошка сучељавања најбољих правника оног доба. Аргументи које су сукобљене стране у овом спору износиле, завређују нашу пажњу, јер поред тога што представљају врхунац правног и филозофског мислилаштва, истовремено показују и стремљења једне епохе у области стварања права¹².

¹⁰ *Ibidem*.

¹¹ Која је заправо воља народа, али је држава саопштава, ценећи да она најбоље препознаје потребе сопственог живља. Чедомир Марковић, „Суд има да цени уставност закона“, *Архив за правне и друштвене науке*, 4/1907, 411–415. Напомена: Име аутора је у оригиналном чланку наведено у скраћеном облику, као Чед. Марковић. Уз помоћ управнице Библиотеке Правног факултета у Новом Саду, Радмиле Дабановић, до пуног имена смо дошли претрагом СОBISS базе имена аутора, те јој се овим путем захваљујемо на помоћи.

¹² Истраживање смо ограничили на најдуговечније правне часописе код нас – *Бранич* и *Архив за правне и друштвене науке*, у којима је у наставцима излазила полемика правника поводом унификације права у Краљевини Југославији, и то махом у виду одговора на претходне критичке или некритичке, подржавајуће чланке у истим часописима.

ОТКРИВАЊЕ И ЗАДРЖАВАЊЕ ДУХА И (НАЦИОНАЛНОГ) ЈЕЗИКА У ЗАКОНИМА¹³

Због европских интеграција, те потребе усклађивања домаћих прописа са правом Европске Уније, у Србији се већ извесно време не само правници, већ и преводиоци, „боре“ са текстовима прописа из ЕУ. Наиме, пуки, буквални превод у овој области није добар нити препоручљив, јер мора одговорати духу језика државе у којој се ти текстови преводе. Разумљивост заповести за адресате зависи од језичке разумљивости текстова који се преводе самим преводиоцима, те је потрага за прихватљивим језичким изразима значајнија скоро од саме непосредне садржине и циља правних текстова. Стварање права зато посматрамо као мешовити, правно-друштвено-лингвистички феномен. Овај проблем није новијег датума – са њиме су се суочавали и наши правници у првој половини 20.-ог века.

Живојин Перић је још 1911. године тврдио да преузимање Немачког или Аустријског законика за основу српског грађанског права значи неоправдано ширење германског утицаја на српско друштво путем једног од најмоћнијих инструмената – права¹⁴. Иако је ценио да унификација има своје добре стране, посебно када је у питању свођење друштвених разлика на најмању могућу меру, као и други значајни правници свога доба стајао је на становишту да се национални дух и култура једног народа не могу у потпуности избацити, занемарити или заборавити приликом стварања права. Унификација је ипак нужна, наставља Перић даље, јер се тиме разлике бришу, а брисањем разлика бришу се и потенцијални сукоби, ратови и разлике мишљења. Није једноумље то које Перић заговара, иако то тако изгледа – већ заговара компромис који једнако погађа све заинтересоване стране. Ако свака страна буде суочена са једнаким губитком и једнаким добитком, онда ће једнако размишљати о својим и туђим будућим плановима и постигнућима и са једнаким миром прихватити све промене.

Тома Живановић је исправно констатовао да шест законских група или правних поредака не може брзо и лако бити изједначено. Аустријско

¹³ Известан број научних чланака је 30-их година прошлог века носио овај наслов: Драгутина Јанковића у *Браничу* 1932. године, Ивана Мауровића у *Архиву за њравне и друштвене науке* од 25. јануара 1932., или је о самом језику и духу закона било и непосредно говора у другим чланцима. Видљив је дакле и правотехнички интерес, поред интереса одржавања и одбране националног духа, у делима правника у првој половини 20. века.

¹⁴ Живојин Перић, „Један нов рад на кодификацији приватног права“, *Архив за њравне и друштвене науке*, 6/1911, 428. Проблем непостојања поступног и детаљног плана рада на стварању значајних правних аката је, чини се, у нас постојао одувек. О томе говори, бар кад је у питању стварање Кривичног законика и спис Алексе Јовановића “Предлог Државног Савета о поступном раду на земаљским законима“, *Архив за њравне и друштвене науке*, 4/1907, 18 и даље.

законодавство је инспирисало чак четири правна система унутар Краљевине СХС: војвођански, словеначко-далматински, хрватско-славонски и босанско-херцеговачки систем, док су српски и црногорски системи проглашени самосталнима¹⁵. Сматрао је да није довољна само жеља и (политичка) потреба за уједначавањем законодавства, већ да је овако озбиљном захвату недостајао прави и прецизан план рада. У недостатку плана, где је рађено „на дохват“, стихијски и без одређеног циља и намере коју процес изједначавања треба да подари једној таквој шароликој заједници- Тома Живановић је посебно апострофирао проблеме језичког и терминолошког уједначавања у кривичноправној области те, како наводи „сада у нашој држави се не зна шта је иступ а шта преступ; ишчезла је законска класификација кривичних дела у три или две групе што је био плод вековне еволуције кривично права“.¹⁶ Није оптимистички гледао на хаотично стање које постоји у домаћем законодавству, а које вапи за сопственом унификацијом, и то не само права, него и правне свести и духа. Јер ни свест, као ни дух, не настају одједном, већ је потребно време, прихваћеност, сједињавање бића са њима и понос због њиховог постојања. Тако нешто никако није могуће приликом наметања другог, туђег, страног духа и свести, јер, ако ништа друго, не постоји та исконска повезаност са истима.

РАСПРАВА О РЕЦЕПЦИЈИ СТРАНОГ ПРАВА У СРПСКОМ И ЈУГОСЛОВЕНСКОМ ПРАВУ

Иако смо позиционирали историјски праћење расправе о језичком правном патриотизму на прву половину 20. века, не можемо а не споменути зачетке такве језичке и националне борбе, превирања и критике које су упућиване законописцима и у 19-ом веку у Србији.

Већ је **Милош Обреновић** имао проблема приликом читања делова нацрта Српског Грађанског законика, тврдећи да „ти који су писали законе или су били пијани или су били луди“¹⁷- на страну то што му се „написано о ванбрачној деци ништа не свиђа“¹⁸, него има доста страних речи које обичан народ не може разумети. Његове препоруке за унапређење текста, које је

¹⁵ Тома Живановић, „Досадањи рад на изједначењу законодавства у Краљевини С.Х.С.“, *Архив за правне и друштвене науке*, 3/1927, 161. Слично је писао и Никола Вујанац: „Преуређење државе и закони“, *Српски глас*, 1940, 112 у делу: Милун Стијовић, *Српски глас*, Сремски Карловци – Нови Сад, 2004. Напомена: у *осицајку њексца ће приликом навођења извора: Српски глас, биши навођена само страница монографског реприниј издања у коме се сви бројеви овог часописа налазе, ради економичности*.

¹⁶ Т. Живановић, 162-163.

¹⁷ Непознат аутор, „Прилози за историју нашег законодавства“, *Пороџа*, 19/ 1881, 302.

¹⁸ *Ibidem*.

упутио творцима нацрта, нису само техничке природе¹⁹ већ и језичке и граматичке – јер захтева „да се Владислав Стојадиновић побрине да се то напише смисленије и разговетније, да све стране речи које саме по себи не могу се знати шта значе сасвим изостави и да тражи српске речи“²⁰. Даље, Милош Обреновић је у свом допису од 31. марта 1834.²¹ године захтевао и да, ако се појави ново значење неке речи, обавезно у првом члану закона буде описано шта та реч значи, и да се онда након тог разјашњења њеног значења она може слободно користити у остатку закона, без сталног понављања њеног значења. Неколико недеља касније²², дошавши до сазнања да је аустријски законик много „краћи и разговетнији, препоручује(м) да се при поправљању наших закона поред превода француских закона узму и аустријски“²³.

Неки аутори су већ у 80-им годинама 19. века критиковали висок степен рецепције – чак, преписивања из страних законодавстава у домаће српско право²⁴. Та решења, преузета из страних прописа су застарела, не остварују циљ који би требала и једноставно су неупотребљива. Сматрало се да озбиљан научни рад мора претходити било каквом законодавном раду, и да се не могу законописци ослонити на пуко преписивањенеког законског текста – јер закони морају следити дух народа и земље у којој ће се примењивати. Тек када се „особине и појмови нашег народа слажу са духом науке, сав материјал треба сложити и ставити на јавну расправу“²⁵.

У 20-тим годинама 20. века **Љубомир В. Стефановић** позива на ширење фронта и „епски отпор Југословенства пангерманизму“²⁶, оцењујући да Германи овако покуравају остатак слободног света, када то нису могли учинити у рату²⁷. Током 1928. године у часопису „Бранич“, **Лујо Бакотић** у настав-

¹⁹ Да скрате дуге описе и све непотребно избаце те и сам текст законика растерете .

²⁰ „Прилози за историју нашег законодавства“, 303.

²¹ Допис бр. 1141, од 31. марта 1834. године, *Порођа*, 19/ 1881, 302-303.

²² Допис бр. 1344, од 10. априла 1834., *Порођа*, 19/1881, 304.

²³ Иако је период писања Српског грађанског законика био релативно кратак, ипак му је претходила озбиљна припрема: Јован Хаџић, као главни законописац је месецима прикупљао грађу о народним обичајима и народном духу. Велики труд уложен у сакупљање ове значајне и специфичне грађе на крају уопште није искоришћен на прави начин, „Вид.“: Душан Николић, „О динамици и ефектима законодавног рада“, *Зборник радова Правног факултета у Новом Саду* 1/2012, 232.

²⁴ Ђ. Ј. Пржић, „Неколико речи о потреби систематичког преображаја нашег кривичног законодавства“, *Порођа*, 13/1881, 200. Пржић сматра да једино мешовита комисија, састављена од два добра правника и једног доброг познаваоца страног језика са чијег језика се преводи текст неког закона који се жели имплементирати у српско право, може створити адекватан и правно и језички смислен текст било ког закона, што је став, који и након толико година и ми сами можемо подржати.

²⁵ „Поглед на 1880“, уводни чланак, непотписан, 1/1881, 340.

²⁶ Љубомир В. Стефановић, „Јединство југословенског правништва“, *Бранич*, 7-8-/1925, 1.

²⁷ *Ibidem*.

цима објављује свој детаљан предлог реформе законодавства, правосуђа и администрације, који се ослања на добра искуства из иностранства али са посебним корективом – народних духом државе у којој живи и развијеном степену правне свести грађана. Тако, наводи да „ми као да хоћемо да моделишемо ствари по идејама које имамо о њима, а не да црпимо идеје из ствари које су пред нама“²⁸. За њега, питање изједначавања закона у Краљевини Југославији није само пуко налажење *differentia specifica* и њихово уједначавање путем истих израза, при чему се повремено (језички) повлађује једној, другој, трећој страни (или нацији) – већ је то озбиљан посао, у коме се мора размишљати о циљевима и последицама које ће одређена правна решења произвести²⁹.

Даље, Бакотић сматра да је домаћа правна свест слабо развијена, „јер код нас осећаји реда, права и дужности нису бог зна како развијени и потребан је због тога систем детаљних закона, као прецизна машина која ће све у администрацији посебно терати да раде свој посао“. Овде као пример наводи аустријске и немачке законе, који и поред прилично развијене правне свести, и свести о обавезама и дужностима грађана и државних органа су стајали на становишту прецизног и детаљног регулисања односа, из предострожности³⁰.

Међутим, у свим својим чланцима Бакотић непомирљиво тврди да је **народни дух основа сваког права** и да преузимање других иностраних решења, колико год се она добрима показала у земљи свог порекла, не може протећи без пропитивања кроз призму народног духа и „нарочитих особина становника“³¹.

²⁸ Лујо Бакотић, „Питање изједначавања наших закона“, *Бранич*, 12/1927, 122.

²⁹ Усаглашавање шест правних система унутар једне државе, са различитим историјским, културним и националним наслеђем, Бакотић оцењује као један од највећих изазова са којима се наука, право и једна држава могу сусрети у савременим условима. Лујо Бакотић, „Питање изједначавања наших закона“, *Бранич*, 7/1927, 116-124.

³⁰ Лујо Бакотић, „Питање изједначавања наших закона“, *Бранич*, 10-11/1927, 12.

³¹ Лујо Бакотић, „Питање изједначавања наших закона“, *Бранич*, 7/1927 (јули), 116-124. Као пример увођења иностраних решења која не могу бити прихватљива и изводљива у Југославији Бакотић наводи пројекте закона о кривичном и парничном поступку, који су производ потпуне рецепције аустријских закона, и који без обзира на њихову успешност у матичној земљи, у Југославији би успоставили стање и организацију судова и начин вођења поступака који физички и технички, чак ни финансијски није могућ. Лујо Бакотић, „Питање изједначавања наших закона“, *Бранич*, 8/1927, 141. Но налазимо и добар пример потпуне рецепције аустријског права – приликом стварања Нацрта Закона о јавним бележницима, у потпуности је преузет аустријски нацрт закона о јавним бележницима из 1922. године, чиме су сви народи унутар тада Краљевине С.Х.С. били доведени у исту позицију – ниједна претходна држава није познавала институт јавних бележника те је степен привикавања био исти код свих. Николај Пахоруков, „Нацрт закона о јавним бележницима за Краљевину С.Х.С“, *Бранич*, 12/1928, 226.

Посебна замерка је упућена самим законодавним комисијама поводом спорости рада. Уз сво уважавање постојања шест правних система, те потребних не само правних, већ и језичких и политичких преговора поводом изједначавања неких области права, **Николај Пахоруков**³² истиче да зна разлог зашто ови радови тако споро иду – не постоји осећај *Јединства*, толико потребан у овој ситуацији. Мањак толеранције, разумевања и попуштања свим странама у једнаком обиму, непостојање равноправности и психичких претпоставки за јединство као метафизички феномен, идеју и биће, чини посао изједначавања закона немогућим, напомиње Пахоруков.

Драгутин Јанковић је у свом чланку „Дух и језик закона“ тврдио да није довољно само изједначити законе, већ и „да ти закони одговарају и духу времена и народним традицијама и стварним социјалним односима у држави и циљу опште државне политике“³³. Сви закони у једној држави проистичу дакле из духа и традиције народа који живи у тој држави. Закони даље „синтетичу обичаје, потребе и погледе народа и друштва чије унутрашње односе регулише“, и представљају истовремено механизам унапређења самог народа, државе и друштва у коме важе³⁴.

Јанковић је изразио и бојазан према исправности приступа примењеног у унификацији судских закона, јер су сви, према његовом становишту, водили порекло од аустријских закона, и то, чинило му се, изузетно лоших превода. **Иван Мауровић** се тој тврдњи успротивио, говорећи да „у тим законима наилазимо и на места, која се разилазе од оригинала, те да се наши законодавци нису баш слијепо поводили за аустријанским текстом, већ да су тај оригинал са разумјевањем и критиком упорављали, те местимице и значајно мијењали“³⁵. Јанковић ипак тврди да се супротставља „тврдоглавом настојању да се пренесе код нас што више и само аустријских закона, као да су они једини и најбољи“³⁶. Проблем је, тврди он, што немамо нашег, оригиналног права, већ само производе мање или веће рецепције иностраног и то претежно аустријског права. Таква пренета решења неће имати никакав утицај, неће постићи планирани циљ.

Даље је Јанковић замерио тим законима да су тешки и несхватљиви, те да су закони писани „једним језиком неразумљивим и једном терминологи-

³² Николај Пахоруков, „Рад на новим законима“, *Бранич*, 1-2/1928, 18-22.

³³ *Бранич*, 1-2/1931, 1-8.

³⁴ Слично пише и Живојин Перић, „Метод В. Богишића код израде Имовинског закона за Црну Гору“, *Бранич*, 3/131, 1. Наиме Богишић је сматрао да законодавац треба само да скупи све народне обичаје и стави их у параграфе, што је названо демократско-еволуционистичком концепцијом. Међутим, Перић се таквом начину рада противио, сматрајући да ниједан народ нема толико разрађен систем обичајних норми, нити да оне својим потенцирано дугим трајањем могу да испрате динамичне промене у друштву.

³⁵ Иван Мауровић, „Дух и језик закона“, *Архив за правне и друшћивене науке*, 1/1932, 1.

³⁶ Драгутин Јанковић, „Дух и језик закона“, *Архив за правне и друшћивене науке*, 3/1932, 174.

гијом толико туђом, да се много места без оригинала не могу ни разумети“.³⁷ Мауровић признаје да таквих делова има, али да је приметна тежња законписца да се од таквих тешких и тешко преводивих речи дистанцира тражећи домаће термине, и да цео проблем потиче од дикције Хрвата и Словенаца, која се „очито разликује од србијанске дикције“³⁸. „Међу браћом“, наставља даље Мауровић, „је могуће сваки спор изгладити и навићи се на другачије термине, временом“³⁹, јер „тек када имадемо за исти појам двије или више стварно једнако исправних а језично једнако добрих ријечи, можемо по вољи бирати“⁴⁰ и закључује да „интегрално и потпуно спроведено народно јединство“⁴¹ изискује жртве с једне и с друге стране- но привикнути се на исправни макар и туђи термин, то опће није никаква жртва“⁴². Јанковић се слаже са тим да је могуће сваки спор међу браћом разрешити сем када се врши дословно превођење које већ и онако неразумљив „страњски“ текст чини још неразумљивијим.⁴³ Имати, пак, јединствено законодавство, у земљи која почива на културним и друштвеним различитостима, и довољно самосвојним и национално јаким идентитетима се чинило немогућим без икаквих уступака⁴⁴. А уступци су како тврди Аранђеловић, више чињени српској (правној) страни него иједној другој.⁴⁵

Анахроност у правним текстовима о којој Јанковић говори, се односи не само на језички неприхватљиве и неприлагођене изразе, већ и на то што правила која се на овај начин стварају не одговарају стварности односа на које ће се примењивати.⁴⁶ Наиме, друштвени, историјски, економски и други

³⁷ И. Мауровић, 2.

³⁸ *Ibidem*.

³⁹ *Ibidem*.

⁴⁰ *Ibidem*.

⁴¹ Народнo јединство, истоветност народа коме припадају Срби, Хрвати и Словенци само постојање троимености је био један од основних разлога за уједињење. Међутим већ први говори о типу државног уређења које новостворена држава треба да има (поред тога што је већ била монархијског облика владавине) је тема која је поред језичко-правног патриотизма заокупљала још ширу стручну, научну али и обичну јавност. Дисонантни тонови против југословенства се јављају и постају све јачи а као основ је коришћена управо размера попуштања једној страни од стране друге две у целој заједници. О томе више код: В. Ћорић, „Питање преуређења државе“, *Српски глас* од 16. новембра 1939. године, 65. и В. Ћорић, „Питање преуређења државе“, наставак, *Српски глас* од 23. новембра 1939. године, 73-74.

⁴² И. Мауровић, 3.

⁴³ Д. Јанковић, 175.

⁴⁴ Д. Аранђеловић, „О језику у законима и судским одлукама“, *Архив за правне и друштвене науке*, 3/1934, 235.

⁴⁵ Д. Аранђеловић, 237.

⁴⁶ *Ibid*. Неки аутори сматрају да је борба за самостално, посебно српско право, без иностраних утицаја, почела још у 18. и 19. веку Карађорђевићевим закоником (који, додуше, није никада ступио на снагу, али представља значајан део српске правне историје). А. Соловјев је тврдио да је посебно Карађорђевићев Законик настао из потреба живота, у пуном јеку борбе

односи у Аустрији су диктирали једну одређену садржину права. У Краљевини такви односи нису ни слични а камоли на том нивоу развоја као у Аустрији те је њихово пуко преузимање, потпуно беспредметно.

Закони се пишу не само за правнике, већ и за лаике који ће моћи простим читањем, барем оквирно, да се упознају са садржином права. Српска језичка логика ће у случају ових закона наићи на српски језички текст, али са немачком језичком логиком и конструкцијом реченица, која ће бити довољно збуњујућа већ и на тај први поглед.

Слично је сматрао и **Васиљевић**- да (не)преводивост термина са немачког језика на неки од југословенских језика има своју велику ману и још бројније недостатке у даљој комуникацији и разумевању. Наиме, „и најмање одступање од оригинала, мала слобода у изражавању коју би себи преводилац допустио, може замрачити смисао закона“⁴⁷. Правни текстови су безлични, неемотивни, јер својом садржином сажимају и објективизирају стварност те налажу понашање у одређеним ситуацијама. Њихова примена мора бити једнака у једнаким ситуацијама, лишена било каквог полета, маштарија, метафора и других стилских фигура. Стручњак за језик, како тврди **Д. Аранђеловић**, није консултован, јер таквог стручњака у Југославији⁴⁸ нема: да је истовремено и врстан правник, и познавалац и матерњег и немачког језика, граматике као и немачке правне терминологије. А такав стручњак је био и преко потребан. Потребу за установљавањем једне „филолошко-правне комисије уз припомоћ историчара словенског права“ истиче и **Ђурђе Маринковић**⁴⁹, јер би тиме били разрешени бројни термилошки проблеми настали, конкретно у новом законнику о грађанском процесном праву. Југословенска правна терминологија те 1935. године још увек не постоји, а сумње да ће се она икада успоставити су све веће, јер већ говоримо о стању и друштвено-историјским приликама у освиту Другог светског рата.

против Турака и да је својом садржином више одговарао конкретним живим друштвеним приликама у држави, него други каснији покушаји стварања права. А. Соловјев, „О Карађорђевог Законнику“, *Архив за љавне и друштвене науке*, 5/1932, 375.

⁴⁷ Д. Аранђеловић, 1934, 233. Новији аутори наводе да је управо превод Аустријског грађанског законика, који је Д. Аранђеловић сачинио, један од најбољих тог времена и да је приликом превода чинио управо оно што је захтевао од других: да воде рачуна о духу и смислу језика на који се текст неког прописа преводи. *Аустријски грађански законик*, превео др Драгољуб Аранђеловић, професор Универзитета, друго издање, Издавачка књижевница Геце Кона, Београд 1922.

⁴⁸ Расправа започета на терену Краљевине СХС се наставила и за време трајања Краљевине Југославије, с тим што у нашем тексту пратимо саму расправу поводом унификације права и њене аргументе, без обзира на историјски моменат изрицања тих аргумената.

⁴⁹ Ђурђе Г. Маринковић, „Годину дана примене новог грађанског парничног поступка“, *Архив за љавне и друштвене науке*, 1/1935, 42-52. „Нови“ грађански законик се односи на пројекат грађанског законика започет 30-их година прошлог века.

Са друге стране, правни текст не мора бити свима једнако јасан и разумљив – јер школовани правници су ту као тумачи воље законописца и законодавца, као посредници између адресата и надлежних државних органа. Примена права је механизам којим се живот поставља у свој прави и пуни погон. Међутим, **Леон Амар**, у ово време адвокатски приправник, се нашао у средишту расправе поводом језика у законима, и са супротним становиштем у односу на професора Анђелковића. Њихов отворени и нескривени сукоб је трајао током целе 1934. године, при чему је једини аргумент Анђелковића против младог колеге био- управо његова младост, претпостављено животно и стручно неискуство, које је Л. Амар константно демантовао својим смелим, језичким поткрепљеним и лишеним било какве идеологије написима.⁵⁰ Амар је пропитивао кроз своје текстове валидност становишта и других чувених правника, као што је на пример и сам Валтазар Богишић⁵¹. Сам Амар није ултимативно против унификације грађанског права на начин на који се то тада чинило, већ је стајао на становишту да „закон треба да буде један за све нас, али нека се свакоме призна макар право да може употребити изразе који су његови, па макар они били у загради, само нека их буде“⁵².

Амар лично доживљава „прозивку“ професора Аранђеловића којом се пребројавају национална и идентитетска крвна зрнца унутар самог народа и научника укључених у ову расправу. Сматрајући да тиме што он сам лично нема презиме које се карактеристично завршава на –ић, не значи да нема свој национални идентитет и да не осећа једнаку дозу језичког, националног и другог идентитета који га повезују са државом у којој живи. О својој повезаности са језиком и писмом Амар говори: „нови закони, ако се не знају, могу се научити за дуже или краће време; али језик ако се не зна, он се не зна, макар му човек посветио читаве деценије, ако га само није научио на време“.⁵³

Као аргумент против употребе аустријских судских закона за основ нових судских закона у Краљевини, Јанковић је навео да су аустријски закони

⁵⁰ Премда нам остаје као непознаница шта је самом Леону Амару „сметало“ код ставова Валтазара Богишића, будући да је у једном делу свог чланка напоменуо да, самим тим што је неко „познат“ нешто тврдио да јесте, не значи да је он апсолутно у праву. Нејасно је дакле на који део Богишићевог рада, или ставова је мислио, када је познат Богишићев став да „се треба чврсто држати народног живог језика (приликом писања закона – прим. аутора), а кад је неминовна потреба одступити од тога, онда се чврсто држати његовог духа“: Валтазар Богишић, „Технички термини у законодавству“, *Мјесечник љавничкога друштва у Загребу*, 1/1888, 7.

⁵¹ Богишићу су све умне главе оног доба, и поред бројних критика упутиле и признање: да је користио праву меру рецепције страног права, утицаја народног духа и савремености друштвених прилика у држави за коју се пропис и ствара. Живојин Перић, „Метод В. Богишића код израде Имовинског законика за Црну Гору“, 3.

⁵² Чиме је посредно потврдио своје слагање са ставом Богишића, против кога се изјашњавао. Леон А. Амар, „О језику у законима и судским одлукама – наш одговор г. Д-р Д. Аранђеловићу“, *Архив за љавне и друшћивене науке*, 4/1934, 430-433.

⁵³ Л. Амар, 432.

превазиђени јер ни држава која их је створила формално више не постоји, те је неприкладно преузимати прво туђи народни дух преузимањем туђег права и друго, преузимати дух који више не постоји и није ни био толико јак и постојан да одржи сопствено постојање. С тим у вези је и становиште **Евгенија Спекторског**⁵⁴, да се сваки народ развија и цвета, а да „само народ који је остарео губи своју индивидуалност“⁵⁴ и тада, сходно Савињијевом мишљењу, национално право бива потиснуто од стране универзалног, унификованог. Дакле, докле год није могуће извршити унификацију и универзализацију права у једној држави, то значи да та држава има млад народ који се још развија, образује, развија сопствену културу и *nation*- те нема потребе ни да преузима било чији други дух, смисао и циљеве постојања.

Држава стварањем права ствара правила за сопствени живот, који одговара њеном духу и њеном народу. Пуко преузимање нечијег туђег концепта не значи да ће тај концепт живљења бити једнако успешан као и у држави одакле је преузет. Зато правом неки аутори не сматрају само оним што се налази у формалним правним текстовима – већ и у смислу и значењу који се придају тим текстовима и деценијама након њиховог доношења. Иако њихови законописци вероватно више и физички нису живи, дух, смисао и циљ који су уградили у неку норму надживљава све њих⁵⁵. Стога, преузимање аустријског духа није преузимање нечег мртвог и непостојећег, јер држава која га је створила више не постоји- напротив, то је преузимање духа који је надживео сопственог творца, еволуирао и потврдио своју употребну вредност.

Мауровић сматра аустријско право солидним основом за изградњу новог права у Краљевини јер – први текст је увек најтеже написати; аустријски јудицијелни закони јесу тај први текст који спрам својих потреба и добрих аргумената можемо модификовати по потреби. Право, као творевина духа, се ствара са циљем да надживи и сопственог творца, па и саму државу за чије непосредне потребе је било стварано. Надживљавањем физичких облика и граница, право потврђује свој метафизички карактер и вечитост – у супротном, право би смрћу свог законописца умирало, прекидајући државотворни и правни континуитет. Прихватање већ постојећег, иако туђег права и оквира се на крају оправдава разлозима економичности и ефикасности, јер самосталан рад на овако озбиљним законима, без икаквих претходних сазнања и основа би трајао временски и финансијски-предуго.⁵⁶ Но Јанковић сматра да то није довољно добар разлог да се нечији језик толико затре, заборави и покори ни путем права, – колико год да је то право добро – а није толико добро.

⁵⁴ Евгеније Спекторски, „Стогодишњица руске кодификације у светлости теорије о законодавству“, *Архив за правне и друшћивене науке*, 3/1935, 190.

⁵⁵ Ђорђе Тасић, „Методи или школе тумачења“, *Архив за правне и друшћивене науке*, 4/1935, 281-285.

⁵⁶ И. Мауровић, 5.

Поред већ донетих грађанских законика, као што су Француски, Мађарски, Швајцарски и други, Краљевина Југославија се одлучила за превођење баш и једино само аустријских законика⁵⁷ – као да ниједно друго право, дуговечно и ефикасно, не постоји. Даље, као разлог зашто је потребно прихватити баш аустријске законе, наведен је правни континуитет, јер су у великом делу Краљевине Југославије исти ти закони били на снази по неколико десетина година, те би поступак привикавања на њихову садржину био изузетно кратак. Дакле, економичност и брзина прихватања нових законских решења су главни разлози.

Сви грађански законници, наводи даље Јанковић, нису били толико дуго стварани као што се то жели приказати, те је неоснован разлог хитности којим се жели оправдати „немчарење“⁵⁸ које се овде уводи. Према Јанковићу, главни проблем је „колики је државни и национални ризик за нас пренети аустријско законодавство у Југославију да би се извршило изједначење закона у њој? Јер то аустријско законодавство носи у себи дух једног срушеног поретка, што за нас у Југославији значи огроман историјски анахронизам“⁵⁹. У том циљу је навео и становиште Густава ле Бона, да „сви елементи једне цивилизације, па и језик, јесу последица извесне менталне конституције и не могу се пренети на разне народе а да не претрпе дубоке трансформације“⁶⁰. Другим речима, ми се бојимо да преносећи дословце дух и језик аустријских закона код нас и остављајући их у потпуној њиховој оригиналности и без промене, не будемо ми ти који ће морати да трпе језичку и духовну трансформацију своју“⁶¹. Овим је расправа враћена на почетак, јер управо су други аутори доказивали да право и треба да надживи сопственог непосредног творца, те да факат непостојања творца неког права није разлог за укидање тог права нити разлог за његово неприхватање у некој другој држави.

На крају, и говори се крајем 30-их година 20. века о југословенском, а не само чисто српском, хрватском или словеначком духу. Југословенски дух⁶² је посматран као интегративни фактор, код оних искрених и оданих уједињењу⁶³, док је код неких других, могуће, био схваћен као заклон од непријатних прича о националном појединачном духу унутар Југославије. Одбрана тог

⁵⁷ Д. Аранђеловић, „О језику у законима и судским одлукама“, *Архив за правне и друшћивене науке*, 3/1934, 232.

⁵⁸ Д. Јанковић, 175.

⁵⁹ Д. Јанковић, 178.

⁶⁰ *Ibidem*.

⁶¹ Д. Јанковић, 182.

⁶² Н. Стојановић, 62.

⁶³ Иако се крајем 30-их година идентификује криза југословенске идеје, која доводи до отвореног заговарања остварења партикуларних националних српских и хрватских интереса, истински надахнути уједињењем, компромисима и интеграцијом многи познати правници тога доба залажу се за обнављање баш те југословенске идеје, јер брига за целину

националног духа, био он схваћен као појединачне нације или југословенски (скуп више различитих националних духова⁶⁴) се сматра основним захтевом културе цивилизованих људи, одређених да живе у једној заједници. Одрицање од своје историје и свог националног духа, који управља том историјом, друштвом, животом па и правом, није могуће- јер су то све делови истог идентитета. ⁶⁵Постати свој ⁶⁶и одрећи се праћења других и другачијих, иностраних путева, који нису довољно самосвојни, национално мешовити и толерантни као југословенски дух, је императив којем су прибегавали и политичари и правници, желећи да избегну са једне стране, пошаст Другог светског рата који се неумитно приближавао границама Краљевине Југославије, и са друге стране, вероватно трајно раслојавање и расцеп Југославије и идеје југословенства.

„Пресађивање“ страних закона се касније сматрало мањим правним грехом од установљавања појединачних националних закона, створених да свачији народни дух понаособ буде задовољен до крајности⁶⁷. Ипак, највећи „грех“ је била скоро потпуна рецепција Аустријског грађанског законика и имплементација у Српски грађански законик, што ће посебно тврдити неки врли критичари пута прихватања европских вредности⁶⁸. Осуда несхватања посебно српског народног духа и његовог потпуног имплементирања у законе је у последњој години пред улазак Краљевине Југославије у Други светски рат чак јача, снажнија и идеолошки више обојена него раније⁶⁹. Грешке и кривци се траже у онима који се не могу и не требају више бранити за оно што су учинили, а који су, понекад били „заведени“ својеврсним „чаробњаштвом“ страних законодавстава до те мере да су сопствени народни дух, сопствени језик олако одбацивали у страну и прихватили оно што ни њима, ни народу ни државу за коју су стварали није било својствено⁷⁰.

одржава и ту целину и њене делове. Слободан Јовановић, „Југословенство у прошлости и будућности“, *Српски глас* од 7. децембра 1939. године, 97-98.

⁶⁴ Слободан Јовановић, „Југословенска мисао“, *Српски глас*, од 4. јануара 1940. године, 145.

⁶⁵ „Животна снага народа не умире, она лежи у борби“. Радмило Вучић, „Срби у Југославији“, *Српски глас*, бр. од 7. децембра 1939. године, 111. Слично и у тексту: Радмило Вучић, „Једна опасност“, *Српски глас*, бр. од 31. марта 1940. године, 301.

⁶⁶ Драгиша Васић, „Вратимо се духу народном“, *Српски глас*, бр. од 7. децембра 1939. године, 102.

⁶⁷ Војислав М. Вујанац, „Преуређење државе и закони“, *Српски глас* од 23. новембра 1939., 78.

⁶⁸ Властоје Алексијевић, „Српска национална култура пре једног века“, *Српски глас*, бр. од 30. маја 1940. године, 441.

⁶⁹ У овом периоду и Исидора Секулић позива на „усредсређивање“, и поновно освајање „живота и духа“, *Српски глас*, бр. од 30. маја 1940. године, 442.

⁷⁰ Слично је примећено и у другим друштвеним наукама и књижевности. Та опчињеност страним и убеђеност да је толико добро и боље од било каквог народног и националног

УМЕСТО ЗАКЉУЧКА

Расправа о унификацији права и употреби језика у праву, као и националном духу и његовом утврђивању и опстанку је прекинута Другим светским ратом⁷¹. Посвећеност теоретском и метафизичком утврђењу језичког патриотизма, у комбинацији са недостатком јаке воље и за практичким утемељењем и доношењем унифицираних законика у било којој области југословенског права, резултирала је наставком ових расправа и после Другог светског рата, што ће бити предмет неког од наредних чланака.

Јасно је да творац правне норме, поред разноврсног познавања права, мора бити и вешт лингвиста, из више разлога:

- због владања чистотом језика који му је основно средство за рад и исказивање мисли, тј. правних норми;
- ради постизања језичке прецизности и разумљивости а све у циљу предупређивања нејасног, потенцијално манљивог и неразумљивог заповедања адресатима, које у крајњој линији може довести до злоупотреба и непоштовања створених правних норми;
- због оживотворења језика теорије, који је већ довољно сувопаран и лишен емоција, а мора бити довољно јасан и прилагодљив уобичајеном фонду речи и разумевању језика и просечном читаоцу, а не само школованом правнику;
- због представљања страних добрих концепата домаћем праву, јер тиме повећава потенцијал који имају ти концепти и повећава ефикасност и економичност саме примене норми.

И поред сваколиког труда, језик правника и закона, како тврди Тасић⁷², никада није, нити ће успети да буде потпуно прецизан и одређен. Наше мисли су далеко сложеније од језичког и лингвистичког апарата у било ком језику; стога је манљивост изражених мисли увек присутна, некад у мањем

је довело до својеврсног посрнућа националног духа; бранећи се да тиме желе добро свом народу сопствени синови, су несвесно спутали своју мајку – Милутин Деврња, „Беспуће савремене српске књижевности „, *Српски глас*, бр. од 21. децембра 1939. године, 129. Слична тенденција унеколико постоји и данас; пуко прихватање и преписивање из других права и култура, присутно је и у другим сферама друштвеног живота, без посебног уважавања како ће то заиста изгледати и да ли ће моћи планирани циљ да произведе жељене ефекте.

⁷¹ Неки су у освиту Другог светског рата помирљивије посматрали однос националног духа и његову повезаност са стварањем права; те сматрали да нација и прича о националности, колико год нужна, довољна, неопходна, јесте део политике а да свакодневни живот који ствара право, стварају само обични – Људи: „Испред свих и изнад свих облика државе стоји човек. Нечовек уништава сваку добру организацију и изиграва све законе. Човек их напротив поштује и ствара. Србију и Југославију су створили људи. Политички програми су били од друге важности у том величанственом изграђивању“. Никола Стојановић, „Људи су главно“, *Српски глас* од 16. новембра 1939. године, 62.

⁷² Ђорђе Тасић, *Увод у правне науке*, Службени гласник, Београд, 1995, 112.

или већем обиму. То наравно не значи да од достизања језичког перфекционизма треба одустати, већ да само треба улагати константне напоре у његово усавршавање.

За науку, говорио је Тасић даље, битнија је садржина, не толико сам језик којим је та садржина саопштена. Видимо овде извесну контрадикторност: јер ако језик није правилно, прецизно и одређено употребљен као средство саопштавања нечије воље, онда доводимо и у питање садржину која нам је употребом таквог језика саопштена, као и питање разумевања исте те садржине. Језик у праву свакако треба да буде прецизнији него у свакодневном говору, а с тим у вези и употреба одређених термина, мора имати једно, јединствено и уобичајено значење, чиме се постиже већа језичка прецизност сама по себи. Језик права захтева посебну бригу, негу и специјализовани надзор, ради сопственог уједначавања, прецизирања и једноставнијег разумевања. Ценимо да би формирање посебне националне комисије, састављене од лингвиста и правника, овај захтев, који потиче још из друге половине 20. века, у потпуности реализовао.

Са друге стране, дух Светосавља, који је донекле заборављен, се последњих година поново ревитализује и опоравља српски народни дух, из ког треба да проистиче цео његов свет, околности, правила и живот. Заборављање сопствене историје и традиције, зарад иновација које нужно не значе и напредак и добро, није довољно вредно. Тиме се исказује и став народа и државе према вредностима које желе заједнички да заштите и промовишу као врховне.

Језички (правни) патриотизам је на крају, само један од видова патриотизма и начина на који један народ који држи до себе и своје историје, традиције и културе исказује сопствени дух. Уједињени у својој свеукупности, чланови једне заједнице народа представљају јаки духовни принцип сачињен од прошлости и садашњости: прво је „заједница богатих успомена, а друго пристанак и жеља за заједничким животом, воља да се сачува вредност наслеђа, велика дела заједнички чињена и жеља да се та дела још чине и у будућности“⁷³. Та жеља је, чини се, након извршене анализе расправе о унификацији и уједначавању закона у Краљевини Југославији, била присутна, али не у довољној мери да надживи наслеђени правни партикуларизам и све поделе које су уследиле пред сам почетак Другог светског рата, чак и дуго након његовог завршетка, те да све своје недостатке претвори у своје предности и створи у свим областима оригинални, сопствени, унификовани правни систем.

⁷³ Ernest Renan: *Qu'est-ce qu'une nation?*, 1882, доступно на : http://classiques.uqac.ca/classiques/renan_ernest/qu_est_ce_une_nation/renan_quest_ce_une_nation.pdf, приступ сајту извршен: јануар 2017. године.

Историју једног народа треба стално испитивати и истраживати, јер то може много користити будућности, навео је проф. Јован Авакумовић 1894. године⁷⁴. Сјајна прошлост тог народа, али и падови које је искусио и жртве које је поднео, јесу добре водиље на путу његовог сазревања, и учвршћивања међусобних, унутрашњих веза међу члановима тог народа. Нашим радом смо само један од тих аспеката-путем улоге језика у праву, – и приказали, имајући у виду да је говор о историји народа, његовом духу и употреби народног језика само један од начина саопштавања и очувања истог тог духа – много захтевнији за потпуно приказивање него што нам овај први рад у низу, то и дозвољава.

---

⁷⁴ Академик Јован Авакумовић, *Стара српска породица поређена са енглеском породицом, њрискујина беседа*, Краљевска Српска државна штампарија, Београд, 1894.

*Dragana M. Ćorić, Ph.D., Assistant Professor
University of Novi Sad
Faculty of Law Novi Sad
D.Coric@pf.uns.ac.rs*

Discussions about Unification of Yugoslav Law in 20. Century – the Role of Language and National Spirit in Nomotechnics

***Abstract:** To preserve the national spirit, whether in the people in one country, whether in society, or in law, is a great and very responsible job to do. In times of chaos, creating a new future for one new country, may make that assignment difficult. Having all that in mind, and putting it into a context of creation of law, we must say that preserving the national spirit, even with using the own national language, could be even more difficult.*

In this paper, the author reveals what were stands of some prominent Yugoslav lawyers and politicians during the first half of the 20th century (Toma Živanović, Živojin Perić, Đorđe Tasić, Slobodan Jovanović; Lujo Bakotić, Nikolaj Pahorukov and many others), regarding the unification of Yugoslav law, and the reception of foreign laws in this legal system. During this period, the newly formed country, formed after The First World War, was facing with a lot of challenges, such as understanding and accepting of new Yugoslav national spirit , fight for forming new national law and breaking all connections that it has with some other foreign wars, fight for preserving its own, particular national spirits, etc. Debate lasted for almost three decades; also some historians, journalists and writers were involved in this debate (Vladimir Ćorović, Isidora Sekulić, and others), but it seems that it wasn't that fruitful as one might expect it. Many of them weren't ready for compromises, and were pleading either for national purity of law, either for complete takeover of foreign law- it was considered for better law just because it was-foreign.

The Austrian law had the greatest influence on particular national laws, and even on forming some parts of Yugoslav law, besides French and German laws. But, something that the author calls “linguistic patriotism” had greater influence on forming new law, and made this theoretical debate greater , improving it even from the political, social and other points of view. In this paper, the author reveals the essence of “linguistic patriotism”, in order to begin broader debate about it in further papers.

Keywords: *national spirit, regulations, language.*

Датум пријема рада: 18.01.2017.